

1. skupina

Chtěla jsem si postavit školu v Africe

„Státy financují všelijakou rozvojovou pomoc, platí milióny bůhvíkam a konkrétní výsledky často není vidět. Rozhodla jsem se udělat něco hmatatelného. Bylo mi 26 let a lákalo mě změnit svůj život od základu, zkusit podniknout něco, o čem jsem už sice dlouho mluvila, ale vypadalo to, že u mluvení také jen zůstane,“ říká Tereza Mirovičová.

„V té době jsem již měla půlroční pracovní zkušenost s jednou rozvojovou organizací v Malawi v jihovýchodní Africe, ale zpětně si musím přiznat, že ačkoli to byla zkušenost zajímavá a důležitá, vlastně jsem si z ní moc nevzala. Celkový dojem z pobytu v Africe byl ochromen šlenou bídou místního obyvatelstva, rozhořčení nad nespravedlností toho, kde se kdo z nás narodil a jaký život nám tím pádem přísluší, a také příjemné vibrace z toho, jak moc je možno pro tyto lidi udělat, aby se jim žilo příjemněji.

V roce 2005 jsem tedy napsala návrh vlastního rozvojového projektu pro Malawi, zvláštní shodou okolností sehnala potřebné peníze a byla jsem připravena vyrazit. Sestavila jsem mezinárodní tým dobrovolníků a v říjnu 2005 jsme odletěli do Malawi. Naším cílem bylo vybudovat ve venkovské oblasti školku pro děti ve věku 3–6 let, která by se zároveň mohla stát i veřejným komunitním centrem nabízejícím nejrůznější programy dle zájmu místních lidí.“

Jak jsme se v Malawi zabydleli

„Po příletu do Malawi jsme se setkali s ředitelem CONGOMA, Sdružení nevládních organizací v Malawi, protože nám slíbil pomoc při hledání vhodné vesnice pro stavbu školy. Místo pomoci jsme dostali třicetistránkový seznam organizací. Dost nás to vyvedlo z míry a nakonec jsme se rozhodli najít si místo pro školu sami.

V listopadu 2005 jsme místo našli. Stala se jím vesnice Juma v kopcovité oblasti jižní Malawi přibližně 30 km od města Blantyre. Do vesnice nás pozval středoškolský učitel Peter V., kterého jsem znala z dob svého předešlého působení v Malawi v roce 2003. Peter zprostředkoval setkání se svým mladším bratrem – náčelníkem vesnice Juma.

Náčelník Juma nemluvil anglicky, byl viditelně silný alkoholik, během rozhovoru se třásl a na většinu otázek odpovídal kývnutím hlavy a tichým OK. Měli jsme se nad tím tenkrát asi víc zamyslet, ale byli jsme jaksí uneseni z toho, že celý plán nabírá konkrétní podoby. Peter byl naopak velmi energický a duchapřítomný. Hovořil o nutnosti předškolního vzdělání, které je v této oblasti zanedbáno, a o nutnosti změny. Jako jediný na tomto setkání mluvil oběma jazyky – chi-chewa a angličtinou – a překládal pro obě strany.

Výsledek setkání se nám jevil pozitivní:

- škola bude postavena ve vesnici Juma, několik metrů od náčelníkova domu,
- dostaneme malý pozemek určený pro výstavbu domu, ve kterém budeme po dobu svého 3letého pobytu žít a který může být později pronajímán za účelem finanční podpory školy a komunitního centra,
- na nedalekém kopci byl vyhrazen kus země pro zahradu budoucí školní kuchyně, kde se bude pěstovat kukuřice, kasawa, buráky a další plodiny.

Veškerá půda, kterou jsme dostali k dispozici a která doposud tradičně patřila náčelníkovi Juma, byla přenechána zdarma a pouze na základě ústní dohody.“

Společně se spolužáky shrňte, co se Tereze přihodilo, a zamyslete se nad tím, jak by mohl příběh pokračovat.

2. skupina

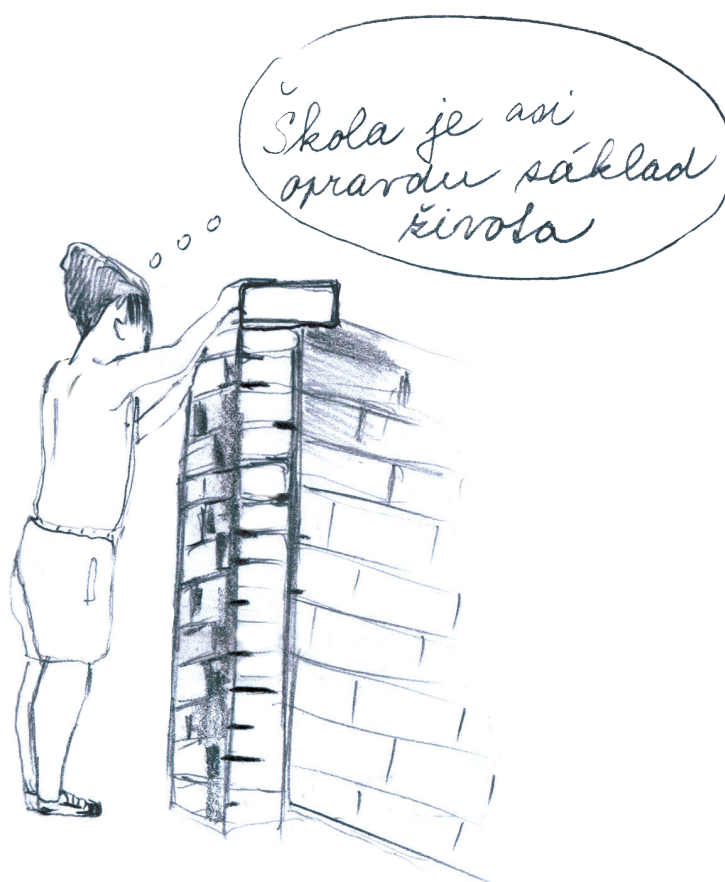
„V listopadu 2005 se začalo stavět. Veškeré náklady jsme hradili my z prostředků získaných od sponzorů projektu. Najali jsme zhruba 40 dělníků a Petera jsme zaměstnali na pozici Extension Officer. Jeho úkolem bylo překládat a pomáhat zajišťovat hladký průběh výstavby. Naše představa byla, že školu dokončíme v únoru 2006 a předáme ji místní komunitě. Také jsme chtěli komunitu podpořit v začátcích nějaké výdělečné aktivity, která by finančně zabezpečovala provoz školy jako platy učitelů a školní pomůcky a vystačila by i na pokrytí nákladů činnosti komunitního centra (sportovní kroužky, diskusní klub pro mládež, zahrada s léčivými bylinami, výuka čtení a psaní pro dospělé...). Chtěli jsme, aby se celý projekt co nejdříve stal samostatným a nezávislým na finanční podpoře zahraničních sponzorů.

V prosinci 2005, když už byla stavba školy téměř dokončena, začaly problémy. Nachytali jsme Petera, jak krade stavební materiál. Především ale vyšlo najevo, že od začátku zneužil jazykové bariéry a roznášel lži o povaze celého projektu. Například tvrdil, že jsem matkou jeho dítěte a do Malawi jsem přijela, abych jeho rodině darovala školu. Upřímně nás to šokovalo. Odebrali jsme Peterovi jeho pozici Extension Officer, ale nepředpokládali jsme, že by tento incident mohl mít závažnější následky. Opak byl pravdou.

Peter měl ve vesnici velký vliv. Je to univerzitně vzdělaný člověk, má pravidelný příjem (jakožto středoškolský učitel), vlastní automobil (byť nepojízdný), je nejstarším bratrem v náčelníkově rodině (v Malawi tradičně důležité postavení). Vyhrožoval nám, tvrdil, že bez jeho podpory projekt nemůže pokračovat a že škola je vystavena na jeho půdě, a tudíž patří jemu. Chodil od domu k domu a přesvědčoval lidi, že škola je jeho, neboť to byl on, kdo bílé lidi do vesnice přivedl. Někteří vesničané měli z Petera strach, mluvilo se o čarodějnictví, uhranutí a černé magii a situace se stala ze západního hlediska absurdní a nevladatelná. Veškeré práce na výstavbě školy byly dočasně zastaveny.“

Proč chtěli projektoví pracovníci, aby byl projekt samostatný?

Jak se mohli vyvarovat chybě s Peterem?

3. skupina

„V únoru 2006 jsme získali nového člena týmu. Justin Namizinga je rodilý Malawec, mladý, ambiciózní, inteligentní, otevřený novým myšlenkám, s několikaletou zkušeností spolupráce s různými rozvojovými a humanitárními organizacemi. Jeho znalost místního jazyka a zvyků se pro nás a naši práci stala nezbytností.

Hodnotili jsme vzniklou situaci a zvažovali možná řešení. Měli jsme několik schůzek s Peterem za přítomnosti jeho rodiny, reprezentantů místní základní školy a státních úředníků zastupujících ministerstvo rozvoje venkova. Mluvili jsme o tom, kdo je vlastníkem školy a půdy, na které je postavena. Po mnoha hodinách vyčerpávajících jednání, která by svou formou i obsahem běžnému Čechovi připadala prazvláštní, se nám podařilo přimět Petera k podpisu dohody, která potvrzuje, že škola i půda patří celé komunitě, nikoli jemu či jeho rodině, neboť se jedná o veřejně prospěšný projekt.

V březnu 2006 jsme zorganizovali velké setkání, abychom veřejně objasnili vzniklou situaci. Důležitým účastníkem byl Traditional Authority Somba, tradiční náčelník náčelníků zhruba dvou set vesnic v naší oblasti. Dalšími účastníky byli náčelníci 12 vesnic (včetně náčelníka Juma), pro které je škola určena, pozvali jsme také reprezentanty okolních základních a středních škol, zdravotnických center a rozvojových neziskových organizací působících v této oblasti. Pozván byl i Peter.

Setkání se nám zdálo velmi plodné. Pravda o projektu a výstavbě školy byla zprostředkována všem zúčastněným z první ruky a pomluvy byly vyvráceny. Traditional Authority Somba potvrdil, že půda, na které je škola postavena, již nepatří náčelníkovi Juma, nýbrž celé komunitě, protože na ní vznikl komunitní veřejně prospěšný projekt. Náčelníci byli rozhořčeni Peterovým chováním a přiměřeně nadšeni prospektem školy a možných aktivit v ní. Peter byl veřejně nazván chamtivým a sobeckým mužem.

Dalším krokem bylo spravit o vzniklé situaci veřejnost – vesničany 12 okolních vesnic. Chtěli jsme jim říct pravdu o celém projektu a výsledcích setkání s náčelníky. Většina vesničanů dosud věřila, že projekt je darem bílých lidí Peterovi. Bylo nezbytné dát lidem na vědomí, že vznikající škola je veřejným vlastnictvím, nikoli majetkem jediného muže. Vesničané by měli dostat šanci rozhodovat o projektu a jeho budoucnosti a dokončit stavbu školy.“

Co všechno musela skupina podniknout, aby očistila jméno projektu?

Proč to pro ně bylo důležité?

4. skupina

„Rozhodli jsme se provést také hlubší průzkum situace v okolních vesnicích, zjistit, jaké konkrétní problémy a potřeby místní lidé pociťují nejvíce (je to nedostatek jídla, či vzdělání?, jsou to nemoci, či předčasné sňatky a těhotenství?, je to nezaměstnanost?...). Nechtěli jsme založit povahu vznikajícího komunitního centra na našich vnějších předpokladech o tom, co lidé chtějí a co je pro ně nejlepší. Ostatně takové tendence jsou dost často viditelné u jiných rozvojových projektů. Mnoho projektů vzniká právě na základě toho, jak situaci vnímají zahraniční pracovníci neziskových organizací. Když se na to člověk podívá z nadhledu, je to opravdu velmi nelogické. Obyvatelé „obdarovaných vesnic“ si pak samozřejmě „darů“ nevážají a po uplynutí doby, kdy jsou projekty řízeny či alespoň monitorovány dárcovskou stranou, projekty zanikají. Tak přichází velká část prostředků investovaných do rozvojových projektů vniveč. My sami jsme se této chybě zpočátku vyhnout nedokázali a nyní jsme se ji snažili napravit.

V květnu 2006 začala veřejná setkání v každé z 12 vybraných vesnic. Většinou se dostavil jen zlomek obyvatel, zhruba 30 osob. Program byl vždy stejný – představit sebe, tým externích pracovníků, objasnit povahu celého projektu, vysvětlit, že vznikající komunitní centrum může místním lidem pomoci iniciovat a provozovat různé programy týkající se vzdělávání, zdraví a potravinové zabezpečení. Komunitní centrum se má stát co nejdříve soběstačným, to jest nezávislým na penězích od zahraničních sponzorů.

Chtěli jsme vytvořit exekutivní výbor skládající se z 12 dobrovolníků – zástupců každé z 12 vesnic, pro které je komunitní centrum určeno. Jejich úkolem bude vykonávat činnosti spojené s rozvojem centra, zapojovat další dobrovolníky ze svých vesnic a v pozdější fázi převzít management celého projektu do vlastních rukou. Na konci každého setkání přítomní vesničané mezi sebou zvolili 1 dobrovolníka – budoucího člena výboru.

Bylo jasné, že tito dobrovolníci se na rozvíjení komunitního centra musí podílet skutečně dobrovolně – tj. bez nároku na finanční odměnu. Koneckonců je to projekt pro ně a jejich děti a jejich účast bude nezbytná i poté, co my odejdeme a přestaneme projekt podporovat.

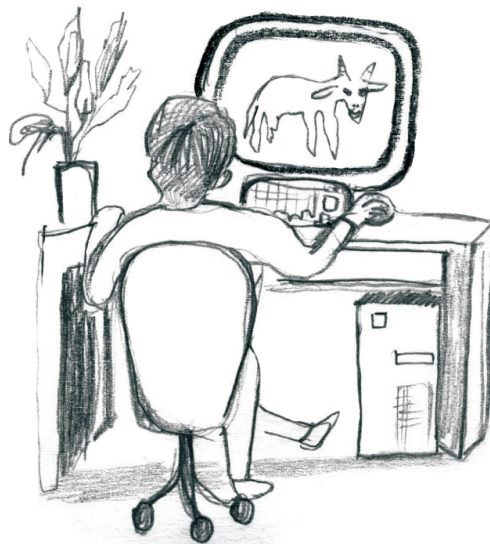
V červnu 2006 proběhlo týdenní školení pro členy výboru. Pořádali jsme je ve spolupráci s malawským ministerstvem rozvoje žen a dětí a mezinárodní rozvojovou organizací World Vision. Cílem školení bylo připravit členy na jejich novou roli reprezentantů veřejně prospěšného projektu ve své komunitě – inspirovat je, vybavit základními znalostmi o managementu a finanční odpovědnosti, poradit, jak nejlépe vzbudit v ostatních lidech zájem o projekt a rozšířit tak řady dobrovolníků, hovořit o překážkách, kterým budou muset čelit.

V srpnu 2006 společně s předsedou, sekretářkou a pokladníkem výboru jsme zaregistrovali projekt na ministerstvu. Stal se tak oficiální komunitní organizací se jménem UMODZI - MBAME CBO (Community Based Organization). My sami figurujeme jako Kontrolní rada (the Trustees).

V době od března do září 2006 zároveň probíhalo dokončování školní budovy. Členové výboru a další dobrovolníci přicházeli vymalovat třídy, nanosít vodu a písek od řeky a vycementovat prostor před školou, vykopat a postavit latríny, zasít trávu, sklídit kukuřici ze školní zahrady...

Jaké problémy přináší realizace projektů „od stolu z Evropy“?

Jak se jim vyvarovat?

5. skupina

„Práce postupovaly pomalu. Lidé nebyli placeni, jen pro ně bylo zajištěno ve dnech práce jídlo. Ani za písek a cihly jsme neplatili, jako tomu bylo na začátku. Písek přinášely ženy od řeky a cihly vypalovali muži z hlíny. Pravděpodobně především kvůli tomuto rozdílu jsme se s dobrovolníky často dostávali do diskusí o tom, proč nejsou za práci odměňováni. Pokud jim budeme za jejich účast platit, co se stane, až tu nebudeme? Znamená to, že s naším odchodem projekt skončí? Shodli jsme se s nimi na tom, že je nutné, aby co nejdříve začali s nějakou finančně výdělečnou činností, jejíž výnosy by podporovaly aktivity komunitního centra a postačily snad i na drobné odměny zúčastněným dobrovolníkům. My byli připraveni je v začátcích takové činnosti finančně i jinak podpořit.

V září 2006 byla budova komunitního centra dokončena a mohla začít sloužit svému původnímu účelu, tj. coby škola pro děti ve věku od 3 do 6 let. Společně s několika členy výboru jsme vybrali 4 z 30 žadatelů o práci učitele v UMODZI MBAME předškolce. Všichni pocházejí z okolních vesnic, mají středoškolské vzdělání a zkušenost s výukou dětí předškolního věku.

V říjnu 2006 proběhl zápis do školy. Bylo zapsáno 60 chlapců a 50 dívek ve věku 3–6 let, zhruba pětina jsou sirotci. 31. října 2006 se škola poprvé otevřela. Výuka probíhá každý pracovní den od 8 do 12 hodin, součástí je také teplé jídlo, které ve školní kuchyni připravují vždy 2 z rodičů.

Rodina každého z dětí má platit měsíční příspěvek 50 Malawských Kwacha (10 Kč). Většina rodičů či opatrovníků ovšem neplatí, často ale nikoli z důvodu finanční neschopnosti, ale z nedbalosti. Tato nedbalost a nedostatek zájmu je ostatně vlastní většině lidí zapojených do projektu. Vidíme to velmi jasně například na tom, jak „zúčastnění“ rodiče a dobrovolníci neprojevují žádnou vůli školu udržovat a vylepšovat nebo rozšiřovat její programy, tak aby se z ní stalo skutečné komunitní centrum sloužící nejen dětem předškolního věku, ale i mládeži a dospělým.“

Jak se snaží projektoví pracovníci zajistit udržitelnost projektu?

V čem je podle vás problém?

6. skupina

Pomáhat těm, kteří si pomohou sami

„Tento fakt se velmi jasně odráží ve světle zkušenosti, kterou jsme získali s jinou komunitou. Vesnice Kantimbanye, narozdíl od vesnice Juma, leží daleko od silnice, je těžko dostupná, a proto uniká pozornosti a rozvojovým snahám vlády i nevládních organizací. To asi přispívá k tomu, že ve vesnici Kantimbanye lidé čelí svým problémům docela jinak.

Demografická a sociologická fakta v Kantimbanye jsou stejná jako ve vesnici Juma a zbytku Malawi (většina lidí žije pod hranicí chudoby, 13% dětská úmrtnost do 5 let, šestina občanů žije s virem HIV nebo má AIDS, předčasné sňatky a těhotenství, nedostatečná či nefunkční lékařská péče, podvýživa, 40% negramotnost...), ve vesnici Kantimbanye se ale lidé snaží své problémy aktivně řešit.

Už v roce 2003 s ohledem na alarmující růst počtu sirotek a jejich životní podmínky se zde vesničané sami zorganizovali a založili 4 komunitní centra, která slouží zhruba 200 dětem ve věku do 7 let jako škola a kde dostanou denně najíst. Vesničané také cítí nutnost postarat se o opuštěné staré a nemocné, navštěvují tedy jejich domácnosti, perou jim oblečení, okopávají zahradu, kupují nezbytnosti jako mýdlo či sirky, hovoří s nimi... To vše obstarává přes 120 dobrovolníků, lidí, kteří jsou ochotni obětovat svůj čas a omezené finanční prostředky pro zlepšení podmínek ve své komunitě.

Dobrovolníci z vesnice Kantimbanye se dozvěděli o naší přítomnosti, pozvali nás na návštěvu svých komunitních center a ptali se, zda a jak jim můžeme pomoci.

Situace v Kantimbanye je velmi odlišná od té v našem původním projektu ve vesnici Juma. Zde v Kantimbanye jsou místní lidé tou tažnou silou veškerého rozvoje. Sami si uvědomili své problémy a potřebu je řešit a aktivně se o to snaží. Cokoli dělají pro svou komunitu, vychází z jejich přesvědčení a touhy po zlepšení situace. Není nutné je jakkoli postrkovat či inspirovat.

Toto setkání pro nás bylo velmi důležitou zkušeností. Uvědomili jsme si propastný rozdíl mezi podporou lidí, kteří jsou jen pasivními příjemci, a podporou lidí, kteří pro sebe dělají maximum svépomocí a zároveň se snaží nabýt více znalostí, schopností a finančních prostředků, aby svůj potenciál mohli rozvinout naplno. Samozřejmě jsme se rozhodli komunitu v Kantimbanye podpořit. Pomohli jsme dobrovolníkům získat oficiální status komunitní organizace, již téměř rok jim nabízíme pravidelné školení učitelů a v neposlední řadě jsme jim poskytli finance (částečně jako půjčku) k výstavbě mlýna na kukuřici, který je v této oblasti velmi žádoucí. Výnosy budou použity k udržení a rozšíření stávajících aktivit ve vesnici.

Nyní v červnu 2007 je mlýn ve výstavbě. My, jakožto podpůrná organizace, financujeme pouze to, co dobrovolníci z finančních důvodů nemohou obstarat sami – cement, vlnitý plech, hřebíky a samotný mlýn. Všechno ostatní obstarávají dobrovolníci. Dělají to sami pro sebe a svou komunitu, takže necítí potřebu být placeni za nanošení kamení a písku či zednickou a truhlářskou práci. Aktivní účast na výstavbě mlýna jim navíc dodá pocit, že jsou jeho skutečnými vlastníky, budou za mlýn cítit zodpovědnost a potřebu jej udržovat.“

Popište situaci v Kantimbanye?

Jaká mohla být ve vesnici Juma?

